

УДК 378.048.2:65

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/29.209573>**Ганна ОМОК,***orcid.org/0000-0001-8241-6170**аспірант кафедри освіти та управління навчальним закладом**Класичного приватного університету**(Запоріжжя, Україна) zlatanova1203@gmail.com*

СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ДО ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано сутність і специфіку готовності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах професійно-технічної освіти (далі – ПТО).

Показано, що запорукою готовності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО є сформований комплекс компетентностей, необхідних для такої роботи. Визнано, що така традиція в науковому просторі отримала назву «компетентнісний підхід», який все активніше впроваджується в реальне життя учасників підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури, розробників освітніх програм, гарантів підготовки, членів груп забезпечення.

Представлено аналіз суміжних і суперечливих думок, що трапляються в педагогічній пресі й наукових виданнях стосовно питань підсумкових результатів навчання фахівців з фізичного виховання й компонентів готовності вчителів і викладачів фізичної культури.

Доведено, що педагогічна діяльність викладачів фізичної культури та спорту, що мають наміри обіймати посади викладачів у закладах ПТО, потребує від них насамперед фізичної підготовленості, що є результатом фізичної підготовки, досягнутої під час виконання рухових дій, необхідних для засвоєння чи використання людиною. Фізична підготовленість характеризується рівнем функціональних можливостей різних систем організму й розвитку основних фізичних якостей, що дає змогу показати приклад виконання рухових вправ, завдань.

Надзвичайно важливим компонентом готовності визначено загальні знання з педагогіки та психології, практично-методичні вміння й навички, володіння методами та прийомами викладання фізичної культури, а також соціально-педагогічна компетентність, яка є важливою характеристикою, що упереднює можливості викладача в аспекті здобуття високого авторитету серед учнів ПТО, стимулювання розкриття фізичної й психологічної природи учнів, фасилітація їхньої рухової активності й фізичного прогресу впродовж навчання.

Показано, що заклади ПТО потребують більш чіткого й конкретного вирішення проблемних ситуацій, досвіду врегулювання численних міжособистісних конфліктів і напружень ненасильницьким шляхом на основі відповідних норм і правил. Водночас приймає педагогічні рішення й відповідати за їх наслідки й результати своєї педагогічної діяльності майбутній викладач ПТО зможе, як правило, під час реальної професійної діяльності, а не квазіпрофесійних і навчально-професійних видів навчальної активності.

Враховуючи ці особливості фізичного виховання в ПТО, майбутні викладачі отримають можливість найбільш повно й швидко адаптуватися до середовища без суттєвих загроз для свого психологічного й фізичного благополуччя.

Ключові слова: *готовність, підготовка, професійно-технічна освіта, майбутні фахівці з фізичного виховання та спорту, компетентність, специфіка.*

Hanna OMOK,*orcid.org/0000-0001-8241-6170**Postgraduate Student of the Department of Education and Educational Institution Management**of Classic Private University**(Zaporizhzhia city, Ukraine) zlatanova1203@gmail.com*

THE ESSENCE AND PECULARITIES OF READINESS OF THE FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORT FOR THEIR PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY IN TERMS OF VOCATIONAL EDUCATION

The article analyzes how prepared are future specialists in physical education and sports for professional and pedagogical activity in the conditions of vocational education; the essence and peculiarities of their readiness.

It is shown that the key to the readiness of future specialists in physical education and sports for professional and pedagogical activities in vocational education is a set of competences necessary for such work. It is recognized that this

tradition in educational science has been called the “competence approach”, which is increasingly being introduced into the real life of participants in the training of future specialists in physical education, developers of educational programs, guarantors of training and providers of this training.

The analysis of contradictory thoughts, found in the pedagogical press and scientific publications concerning the issues of the final results of training of specialists in physical education and components of readiness of teachers and teachers of physical culture is presented in the article.

It is proved that pedagogical activity of teachers of physical culture and sports, who intend to occupy positions of teachers in vocational education institutions, requires, first of all, physical fitness, which is the result of physical training achieved during the performance of motor actions necessary for assimilation or use by a person. Physical fitness is characterized by the level of functionality of various systems of the body and the development of basic physical qualities, which allows to show an example of performance of motor exercises, tasks.

Crucial component of readiness is defined as general knowledge of pedagogics and psychology, practical and methodological skills, knowledge of methods and techniques of teaching physical culture, as well as social and pedagogical competence, which is an important characteristic that implies the ability of the teacher to obtain a high level of respect among students of vocational education, stimulates the disclosure of the physical and psychological nature of students, facilitating their physical activity and physical progress during their studies.

It is shown that vocational education institutions need a clearer and more specific solution to problematic situations, experience of resolving numerous interpersonal conflicts and tensions by nonviolent ways based on the relevant rules and regulations. At the same time, the future vocational education teacher will be able to make pedagogical decisions and be responsible for their consequences and the results of their pedagogical activity, as a rule, within the real professional activity, not during quasi-professional and educational-professional types of educational activity.

Given these features of physical education in vocational education, future teachers will be able to adapt most fully and quickly to the environment without significant threats to their psychological and physical well-being.

Key words: *readiness, preparation, vocational education, future specialists in physical education and sports, competence, specificity.*

Постановка проблеми. Підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО повинна бути спрямована не лише на формування всіх необхідних для викладачів фізичної культури компетентностей, розвиток їхніх фізичних і спортивних якостей, але й на глибоке вивчення специфіки роботи в сучасних професійно-технічних навчальних закладах, урахування психолого-педагогічних особливостей контингенту учнів ПТО та чинників, що впливають на професійну діяльність педагога в закладах фахової передвищої освіти. Дійсно, фізична культура як навчальна дисципліна суттєво відрізняється від інших дисциплін, які викладаються в ПТО. Специфіка її змісту має прояв в багатоаспектності освітньо-інструктивних, оздоровчо-рекреаційних, виховних і розвивальних функцій. Ця специфіка детермінує особливості підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури й спорту. Порівнюючи їхню діяльність з роботою вчителів інших предметів, зазначимо, що вона забезпечує навчально-виховний вплив не лише розумового, а й фізіологічного характеру, оскільки мета й практична спрямованість навчальної дисципліни «Фізична культура» передбачає розвиток як інтелектуальних, так і фізичних якостей учнів (Печко, 2015: 59).

Аналіз досліджень. У структурі готовності вчителя до педагогічної діяльності дослідники виокремлюють різні компоненти: гностичний, конструктивний, організаційний, комунікативний

(Кузьміна, Реан, 1993: 54); мотиваційний, когнітивний, рефлексивний, креативний (Дичківська, 2004: 352; Сластьонін та ін., 2002: 576); операційний, емоційно-вольовий, оцінний, технологічний компоненти (Степанченко, 2017: 629).

Виходячи з існуючих точок зору, завдання з визначення особливостей майбутньої діяльності викладачів, учителів фізичної культури в ПТО, вивчення її сутності та змісту має актуально-перспективний характер.

Мета статті – визначити сутність і специфіку готовності майбутніх фахівців з фізичної культури й спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах професійно-технічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Запорукою готовності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО є сформований комплекс компетентностей, необхідних для такої роботи. Така традиція в науковому просторі отримала назву «компетентнісний підхід» і все активніше впроваджується в реальне життя учасників підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури, розробників освітніх програм, гарантів підготовки, членів груп забезпечення тощо.

Серед найбільш суперечливих думок, що зустрічаємо в педагогічній пресі та наукових виданнях, – спори про те, якими мають бути підсумкові результати навчання фахівців з фізичного виховання та чим відрізняються компоненти готовності вчителів і викладачів фізичної культури

від представників інших педагогічних категорій? У порівнянні з учителями інших спеціальностей, на думку Н. Степанченко, вчитель фізичної культури працює в специфічних умовах:

1) психічної напруженості (шум від криків тих хто займається, який вирізняється чергуванням і високими тонами, викликає психічне стомлення в учителя; необхідність перемикавання з однієї вікової групи на іншу; значне навантаження на мовний апарат і голосові зв'язки; відповідальність за життя і здоров'я учнів, тому що заняття фізичними вправами мають високий ступінь ризику отримання травм. Усі ці якості потребують величезної роботи над собою, а тому значення вольових якостей у професійній діяльності вчителя фізичної культури, це не лише невід'ємна частина його робочого дня, а й найголовніша вимога до фахівця, який прагне вдосконалення);

2) фізичного навантаження (необхідність показувати фізичні вправи; здійснення фізичних дій спільно з учнями; необхідність страхувати учнів, що виконують фізичні вправи);

3) пов'язаних з факторами зовнішнього середовища (кліматичними й погодними умовами, коли заняття відбуваються на відкритому повітрі; санітарно-гігієнічним станом спортивних класів, залів, майданчиків) (Степанченко, 2017: 629).

Нам імпонує думка дослідниці (Степанченко, 2017: 629) про те, що, виходячи зі специфічних умов роботи й психології волі згідно з науковими положеннями (Гльїна, 2000: 288) вчитель фізкультури повинен володіти надійним здоров'ям; постійно піклуватися про підтримання своєї спортивної форми та психологічного стану; мати розумові, естетичні, експресивні, організаторські, комунікативні здібності. Йому мають бути притаманні такі риси характеру: спостережливість, терпимість, витримка, наполегливість, терплячість, рішучість, сміливість, самовладання, самоконтроль, вимогливість до себе й інших, почуття гумору, доброта, організованість, оптимізм, самостійність, відповідальність, товариськість, а також готовність до симпатії, співчуття й емпатії, вміння орієнтуватися в настроях учнів, вивчати та враховувати їхні індивідуальні й вікові особливості.

Вищеперелічений набір якостей загалом відображає пересічні уявлення про «модельного» викладача або вчителя фізичної культури, але очевидно, що реальне буття педагога сильно залежить і від середовища, у якому він перебуває та творить. З цих причин необхідною для майбутньої професійно-педагогічної діяльності викладача фізичної культури й спорту в умовах ПТО є *соціально-педагогічна компетентність*. Ця компетентність,

на думку Н. Степанченко, є інтегрованою професійно-особистісною характеристикою, що відображає готовність і здатність педагога до успішної соціально-педагогічної діяльності у сфері фізичної культури й спорту, а саме: використовувати ресурси соціокультурного середовища й особистісні ресурси кожного учня з метою досягнення позитивних результатів у розвитку його рухової активності та фізичному вихованні; ефективно вирішувати проблемні ситуації, врегульовувати можливі конфлікти ненасильницьким способом на основі відповідних норм і правил; приймати педагогічні рішення й відповідати за їхні наслідки й результати своєї педагогічної діяльності; виконувати соціально-педагогічні функції, спрямовані на розкриття внутрішніх можливостей учнів різних категорій; враховувати етнічні особливості фізичного виховання в навчанні учнів – представників різних культур і релігій, виявляючи толерантність (Степанченко, 2017: 629).

Серед якостей, що формують соціально-педагогічну компетентність, дослідниця виокремлює «знання й практичні вміння, що стосуються суспільних цінностей фізичної культури – всього, що накопичено соціумом для фізичного вдосконалення людини, організації здоров'язберігаючого середовища (форми й засоби формування престижності фізичної культури в соціумі; різновиди фізичних вправ і вправління, що відображають специфіку реалізації рухових дій; методики профілактики захворювань, реабілітації здоров'я, оздоровлення; досвід організації фізичної активності); особливі психічні якості, ядром яких є сприйняття й розуміння внутрішнього світу, поведінки людини, соціальної реальності, правильне оцінювання конкретної ситуації; гуманістична спрямованість особистості вчителя, толерантність до думки інших і креативність; володіння методами спільної педагогічної діяльності, співробітництва, а також прийнятими в галузі фізичної культури й спорту прийомами професійного спілкування» (Степанченко, 2017: 110).

Окресливши таку компетентність як топову здатність особи в умовах професійно-технічної освіти, звернемося до аналізу інших важливих стандартизованих якостей, що вже були предметом дослідження вітчизняних учених у галузі теорії й методики професійної освіти майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту.

Як зазначають дослідники Г. Балахничева, Л. Заремба, А. Цьось, оскільки здібності та властивості формуються й розвиваються в кожній людини по-різному, досліджуючи питання професійної підготовки майбутнього вчителя фізичного

виховання, необхідно акцентувати увагу на формуванні тих якостей, які характеризують професійну спрямованість особистості педагога (Балахничева, 2013: 64).

На думку О. Язловецької, до професійно важливих якостей особистості майбутнього вчителя фізичної культури належать такі: професійна спрямованість особистості (прийняття цінностей професійної діяльності, прийняття творчого характеру праці, активність у професійній діяльності); якості особистості (почуття обов'язку й соціальної відповідальності, готовність до співпраці та прийняття швидких рішень, тактовність, самовладання, вимогливість, терпимість, прагматизм, оптимізм, професійна спостережливість, інтуїція, стресостійкість) (Язловецька).

Як зауважує Г. П. Шукалюк, зважаючи на вимоги Державного стандарту професійно-технічної освіти, процес розроблення робочих навчальних програм і планів уроків повинен містити підготовку викладача до формування в учнів мотивації до дбайливого ставлення до життя та здоров'я, сталої мотиваційної установки на здоровий спосіб життя як провідної умови збереження й зміцнення здоров'я (Шукалюк, 2018: 22).

Діяльність учителів фізичного виховання потребує від них відповідних професійно важливих особистісних якостей, передусім фізичної підготовленості, що є результатом фізичної підготовки, досягнутої під час виконання рухових дій, необхідних для засвоєння чи використання людиною професійної діяльності, характеризується рівнем функціональних можливостей різних систем організму й розвитку основних фізичних якостей, що дає змогу показати приклад виконання рухових вправ, завдань.

Для майбутнього бакалавра з фізичної культури та спорту надзвичайно значущими для майбутньої професійно-педагогічної діяльності є: 1) комплекс фундаментальних, соціально-економічних, природничо-наукових, педагогічних, психологічних, анатомічних тощо знань; 2) методика викладання дисципліни «Фізична культура» (методи розвитку рухових здібностей, планування й управління навчальним процесом тощо); 3) інноваційні освітні технології у сфері фізичної культури та спорту (Забора, 2003: 13).

Необхідно зазначити важливість культури мовлення й педагогічної техніки вербального спілкування (дикція; виразність, чіткість, зрозумілість, емоційність висловлювань і команд учителя), що, як стверджують дослідники, визначає ефективність навчального й виховного впливу (Ю. Жуков та ін., 1990: 104).

Не варто забувати й про педагогічну майстерність викладача фізичної культури, серед складників якої вчені виокремлюють і педагогічну техніку та кінестетичну культуру, у яких закладено вміння використовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу, прийоми володіння собою (своїм організмом, настроєм, мовленням, увагою й уявою) та прийоми впливу на інших (вербальними й невербальними засобами) (Сущенко та ін., 2014: 333).

На думку Т. Ніжевської, «до професійних здібностей учителя фізичного виховання належать: наявність педагогічного хисту, схильності до роботи з дітьми й підлітками; умотивованість до роботи в галузі фізичної культури та спорту й задоволення від цієї діяльності; типологічні риси нервової системи, що характеризують силу, рухливість і врівноваженість основних психічних процесів – креативності (здатність породжувати оригінальні ідеї, рішення, що відрізняються від традиційних); артистизму (художня обдарованість, витонченість манер, творча майстерність); емпатійності (здатність до розуміння іншої людини й співпереживання); рефлексивності (властивість людини, що проявляється в її здатності аналізувати свої дії та вчинки, критично усвідомлювати власні особливості й можливості саморегуляції діяльності й поведінки)» (Ніжевська, 2015: 68).

Огляд літературних джерел, присвячених проблематиці професійної освіти майбутніх фахівців фізичного виховання, що мають наміри реалізації в умовах професійно-технічної освіти, не претендує на завершеність. Його сенсом було висвітлення найбільш поширених думок щодо специфіки та змісту професійно-педагогічної діяльності в умовах ПТО.

Висновки. У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту формується сукупність компетентностей, що інтегруються в професійно-педагогічну компетентність. Професійно-педагогічна діяльність викладачів фізичної культури та спорту, що мають наміри обіймати посади викладачів у закладах ПТО, потребує від них насамперед фізичної підготовленості, що є результатом фізичної підготовки, досягнутої під час виконання рухових дій, необхідних для засвоєння чи використання людиною професійної діяльності, характеризується рівнем функціональних можливостей різних систем організму й розвитку основних фізичних якостей, що дає змогу показати приклад виконання рухових вправ, завдань. Надзвичайно важливими в цьому контексті є загальні знання з педагогіки та

психології, практично-методичні вміння й навички, володіння методами та прийомами викладання фізичної культури, а також соціально-педагогічна компетентність, яка є важливою характеристикою, що упредметнює можливість викладача в аспекті здобуття високого авторитету серед учнів ПТО, стимулювання розкриття фізичної та психологічної природи учнів, фасилітація їхньої рухової активності та фізичного прогресу впродовж навчання.

Заклади ПТО потребують більш чіткого й конкретного розв'язання проблемних ситуацій, досвіду врегулювання числених міжособистісних

конфліктів і напружень ненасильницьким шляхом на основі відповідних норм і правил. Водночас приймати педагогічні рішення й відповідати за їхні наслідки й результати своєї педагогічної діяльності майбутній викладач ПТО зможе, як правило, під час реальної професійної діяльності, а не квазіпрофесійних і навчально-професійних видів навчальної активності. Враховуючи ці особливості фізичного виховання в ПТО, майбутні викладачі отримають можливість найбільш повно та швидко адаптуватися до середовища без суттєвих загроз для свого психологічного й фізичного благополуччя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балахничева Г. В., Заремба Л. В., Цьось А. В. Професійна майстерність учителя фізичного виховання. Луцьк : Східноєвропейський національний ун-т ім. Лесі Українки, 2013, С. 64.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004, С. 352.
3. Жуков Ю. М., Петровская Л. А., Растяйников П. В. Диагностика и развитие компетентности в общении. Москва, 1990. С. 104.
4. Забора А. В. Формування знань і навичок майбутніх учителів фізичної культури в процесі вивчення дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання» і «Гімнастика з методикою викладання» : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02. Львів, 2003. С. 24.
5. Ильин Е. П. Психология воли. Санкт-Петербург : Питер, 2000. С. 288.
6. Кузьмина Н. В., Реан А. А. Профессионализм педагогической деятельности : методическое пособие. Санкт-Петербург ; Рыбинск : Научно-исслед. центр развития творчества молодежи, 1993. С. 54.
7. Ніжевська Т. В. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки у професійній діяльності. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2015. № 4 (48). С. 66–69.
8. Педагогика : учебное пособие для студентов педагогических вузов / В. А. Сластенин и др.; под ред. В. А. Сластенина. Москва : Академия, 2002. С. 576.
9. Перспективні концепти оновлення професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту / А. В. Сущенко та ін.; під загальн. ред. А. В. Сущенка. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2014. С. 333.
10. Печко О. М. Формування професійного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами педагогічних ситуацій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Чернівці, 2015. С. 238.
11. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих навчальних закладах : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2017. С. 629.
12. Шукалок Г. П. Готовність педагогів ПТО до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів. *Методичний вісник* : інформаційно-методичний збірник. Рівне : НМЦ ПТО. 2018. № 1. С. 22–25.
13. Язловецька О. Педагогічні умови та етапи формування іміджу майбутніх учителів фізичної культури. URL: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/> (дата звернення: 12.02.2019).

REFERENCES

1. Balakhnycheva H. V., Zarembo L. V., Tsos A. V. Profesiina maisternist uchytelia fizychnoho vykhovannia [Professional skill of a physical education teacher]. Lutsk : Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2013. P. 64 [in Ukraine].
2. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies] : navch. posib. Kyiv : Akademvydav, 2004. P. 352 [in Ukraine].
3. Zhukov Yu. M., Petrovskaia L. A., Rastiannykov P. V. Dyahnostyka u razvytye kompetentnosti v obshcheny [Diagnosis and development of competence in communication]. Moskva, 1990. P. 104 [in Russia].
4. Zabora A. B. Formuvannia znan i navychok maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury v protsesi vyvchennia dystsyplin "Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia" i "Himnastyka z metodykoiu vykladannia" [Formation of knowledge and skills of future teachers of physical culture in the process of studying the disciplines "Theory and methods of physical education" and "Gymnastics with teaching methods"] : avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykh. i sportu : spets. 24.00.02. Lviv, 2003. P. 24 [in Ukraine].
5. Ylyn E. P. Psykholohyia voly [Psychology of will]. Sankt-Peterburh : Pyter, 2000. P. 288 [in Russia].
6. Kuzmyna N. V., Rean A. A. Professyonalizm pedahohycheskoi deiatel'nosti [Professionalism of pedagogical activity] : metod. posobyie. Sankt-Peterburh ; Rybinsk : Nauch.-yssid. tsentr razvytyia tvorchestva molodezhy, 1993. P. 54 [in Russia].
7. Nizhevska T. V. Systema pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury do vykorystannia zasobiv artpedahohiky u profesiinii diialnosti [The system of training future physical education teachers to use art pedagogy in professional activities]. Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk. 2015. № 4 (48). P. 66–69 [in Ukraine].

8. Pedagogika [Pedagogy] : ucheb. posob. dlia stud. vys. ped. ucheb. zaved. / V. A.Slastenyn, Y. F. Ysaev, A. Y. Myshchenko, E. H. Shyianov; pod red. V. A. Slastenyina. Moskva : Akademyia, 2002. P. 576 [in Russia].
9. Perspektyvni kontsepty onovlennia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannia ta sportu [Perspective concepts of updating the professional training of specialists in physical education and sports] / A. V. Sushchenko, A. V. Svatiev, V. M. Papucha, V. M. Mazin; pid zahaln. red. A. V. Sushchenka. Zaporizhzhia : Vydavnytstvo ZNU, 2014. P. 333 [in Ukraine].
10. Pechko O. M. Formuvannia profesiinoho myslennia maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury zasobamy pedahohichnykh sytuatsii [Formation of professional thinking of future teachers of physical culture by means of pedagogical situations] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Chernihiv, 2015. P. 238 [in Ukraine].
11. Stepanchenko N. I. Systema profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia u vyschychkh navchalnykh zakladakh [The system of professional training of future physical education teachers in higher educational institutions] : dys. ... dokt. ped. n. : 13.00.04. Vinnytsia, 2017. P. 629 [in Ukraine].
12. Shukaliuk H. P. Hotovnist pedahohiv PTO do rozvytku zdoroviazberezhuvanoi kompetentnosti uchniv [Readiness of VET teachers to develop students' health competence]. Metodychnyi visnyk: Informatsiino-metodychnyi zbirnyk. Rivne : NMTs PTO, 2018. № 1. P. 22–25 [in Ukraine].
13. Iazlovetska O. Pedahohichni umovy ta etapy formuvannia imidzhu maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury [Pedagogical conditions and stages of image formation of future physical education teachers]. URL: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/> (data zvernennia: 12.02.2019) [in Ukraine].